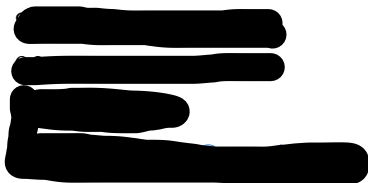

Villilohi – yhteistyöverkosto
vaelluskalojen puolesta ry
Y-tunnus: 3060368-9

LAUSUNTO

asiamies:

Juha Kellokumpu

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
kirjaamo.pohjois-pohjanmaa@ely-keskus.fi

LAUSUNTO EHDOTUKSEEN IJOEN VESIENHOITOALUEEN VESIENHOITOSUUNNITELMAKSI VUOSILLE 2022-2027

Ijoen vesienhoitosuunnitelmasta

Vesienhoitosuunnitelma on laadittu vapaaehtoisuuteen perustuen. Vapaaehtoisia toimia on suunniteltu 1990-luvulta lähtien, eivätkä ne ole johtaneet vesien eikä vesiluonnon tilan paranemiseen. Edelleen on sallittua pilata vesiä, puuttumatta valuma-alueiden ojituksien tuottamiin ravinnekuormituksiin ja voimalaitospadoilla estämällä vesiluonnon kiertokulun mahdollistuminen. Vaelluskalojen kulku on estetty Ijoen kalatalousalueella ja iso osa vaelluskalojen lisääntymisalueista ovat kunnostamatta uiton, vesivoimatuotannon ja ojitusten jäljiltä. Suunnitelman toimenpiteet eivät kohtaa tavoitteiden kanssa. Euroopan ympäristölainsäädännön periaate, aiheuttaja maksaa aiheuttamansa haitan korjauksen, on perusperiaate, mikä tulee olla myös vesienhoidon keskeisin tavoite.

Merkittävän haitan arviointi

Villilohi ry muistuttaa, että alueella toimiva Pohjolan Voima Oy nauttii Mankala-yhtiöedusta, eikä ilmoita kaikkia talouslukuja avoimesti. Ekologisesta ympäristövirtaamasta aiheutuvan haitan suuruutta ei voi läpinäkyvästi julkisesti laskea. Samalla on todettava, että voimayhtiöiden eduksi sovellettava Mankala-periaate vapauttaa ne verovastuusta muihin eurooppalaisiin sähkön tuottajiin verrattuna.

Samoin säättövoimaan nojaaminen tulee kyseenalaistaa, sillä sähkö kaupataan yhteispohjoismaisille ja -eurooppalaisille markkinoille säättövoimaksi tai johonkin

muuhun tarpeeseen. Yhteiskunta on siten jo etukäteen parantanut niiden asemaa markkinoilla.

Luonnoksen vahvana lähteenä käytetyssä oppaassa 14 mainitaan haittaan liittyviä määriä ja prosentteja. Näitä ei tule siirtää suunnitelmaan. On tarkasteltava oikeuskäytäntöä Suomessa ja Euroopassa KHO päätti nk. Pamilo-tapauksessa, että 6,25% keskivirtaamasta ei aiheuta merkittävää haittaa sähköntuottajalle. Tämä tulee ottaa huomioon ympäristövirtaamia määrättäessä koskiin ja luonnonmukaisiin toimiviin kalateihin.

Voimalaitosten lupien määräaikaisuus

Villilohi ry haluaa lausua mielipiteenään, että voimaloiden toimintaa säätelevät luvat asetetaan määräaikaiksi ja niiden sisällöt tarkastetaan jokaiselle kaudelle toimiviksi vesistön tilan suojelemiseksi ja parantamiseksi tulee säätää rutiininomaiseksi. Lupaprosessiin on liitettävä vaatimus ympäristövaikutusten arvioinnista (YVA). Jokaiselle voimalaitospadolle on määriteltävä ekologinen ympäristövirtaama, joka kirjataan lupaehdoksi ja siten estää voimaloiden vesiekologiaa vahingoittavan katkokäytön.

Toimivien vaellusyhteyksien saamiseksi on voimaloiden katkokäyttö kiellettävä vähintään vaelluskalojen nousuaikana. Nousuaikaiset käyttökatkot aiheuttavat vaelluskalojen laskeutumisen alavirtaan mereen tai voimalan läpi edelliseen patoaltaaseen.

Villilohi ry paheksuu, että näin ei ole jo toimittu EU:n komission useammasta huomautuksesta huolimatta. Viranomaisen on nyt saatettava asia EU:n vesiputedirektiivin edellyttämään tilaan.

Villilohi ry ehdottaa, että tutkitaan EU:n luonnonmukaisuusstrategian ja luontodirektiivin velvoitteiden toimeenpanemisen mahdollisuutta, jonka myötä Iijoen vesistö vapautetaan luonnontilaan EU-rahoituksella

Tärkeä käyttömuoto

Villilohi ry haluaa muistuttaa Iijoen vesienhoitoalueen tärkeimmästä käyttömuodosta, joka on ollut vuosisatoja kalastus ja uusiutuvista luonnonvaroista nauttiminen. Iijoen kalatalousalueella Pohjolan Voima Oy on estänyt yritystoiminnallaan tämän ikaikaisen tärkeimmän käyttömuodon harjoittamisen vaelluskalojen osalta, koska kulkuyhteydet on tukittu padoilla ilman toimivia luonnonmukaisia kalateitä. Meritaimen, vaellussiika, lohi ja harjus ovat olleet arvokkaimmat saaliit vesistöjen rantojen asukkaille, ennen jokien patoamista 1960-luvulla. On huomattava, että Iijoen latvavesillä korvauksia ei ole maksettu lainkaan. Lisäksi vesivoimayhtiö on

toiminnallaan estänyt vaelluskalojen luonnollisen lisääntymisen ja näin vaikuttanut koko Itämeren alueen vaelluskalakantojen heikentämiseen. Viisi voimalaitospatoa estävät tällä hetkellä täydellisesti merellisten vaelluskalojen sekä nahkiaisen lisääntymisen Iijossa, jossa on olemassa huomattavan suuret kutualueet. Joki on padottu vain n. 60 kilometrin matkalla jokisuusta.

Villilohi ry. muistuttaa, että myös latvavesien nousuesteet on ohitettava ensisijaisesti luonnonmukaisilla ohitusuomilla tai pato poistamalla: esimerkkeinä Irni, Taivalkoski, Kostojärvi, Oijusluoma, Soilu, Hirvaskoski ja Pintamo.

Iijoen vesienhoitosuunnitelmaan huomioitavaa

Kalatalousvelvoitteen muuttaminen: Nykyiset velvoitteet eivät vastaa nykytietämyksen mukaan sitä vahinkoa, mikä voimalaitosrakentamisella on vaelluskalannoille aiheutettu. Istutukset palvelevat vain merikalastusta sekä Raasakan voimalaitoksen alapuolista jokikalastusta. Istutusten ideana oli korvata menetettyjä saaliita, ei niinkään vaelluskalakantojen palauttamista Iijokeen. Nykytietämyksen valossa näiden velvoiteistutusten tulisi olla moninkertaisia, kuusi-seitsemän kertaa suurempia nykyiseen verrattuna. Tämä tarkoittaisi vuotuisesti istutusmääräksi lohen osalta 1860000 kpl ja taimenen osalta 168000 kpl vähintään.

Ei ole tarkoituksen mukaista istuttaa tällaisia määriä poikasia merialueelle ja jokisuulle, vaan on lähdettävä ajatuksesta, että osa velvoitteesta täytetään rakentamalla vapaa nousuväylä sekä ylä- että alavirtaan voimalaitosten ohi hyödyntämällä jo olemassa olevia vanhoja koskiuomia ympäristövirtaamien avulla. Nämä vanhat koskiuomat on kunnostettava siten, että ne soveltuvat poikastuotantoon ja korvaavat mahdollisimman suurelta osin patoaltaisiin peittyneitä kutualueita.

Valtaosa istutuksista tulee suorittaa joen ylimmille osille sekä sellaisiin sivujokiin, joissa on ollut alkuperäinen lohi/taimenkanta. Istutuksissa tulee käyttää 0-, 1-, ja kaksivuotiaita poikasia, jolloin hyvin nopealla aikataululla saadaan luotua ylävirran laajoille kutualueille leimautunut lohi- ja taimenkanta. Istutuksissa on käytettävä luonnollisesti Iijoen omaa kantaa olevia istukkaita. Samaan aikaan on aloitettava ylisiirrot aikuisilla lohilla ja meritaimenilla.

Joella kalastavien tarpeet on huomioitava ja vesistöön on istutettava pyyntikokoista Iijoen kantaa olevaa taimenta. Kirjolohi-istutuksia ei ole syytä jatkaa. Vieraslajeja ei pidä tuoda vesistöön, sen kieltää myös laki. Myös kuhan istutuksista on luovuttava, se ei ole Iijoen luontainen kala eikä ole Iijokeen luontaisesti levinnyt.

Padotulla osuudella olevien sivujokien ja purojen kunnostukset on aloitettava välittömästi sekä näihin on kotiutettava Iijoen alkuperäistä kantaa olevaa taimenta, Siuruanjoen osalta otettava myös huomioon lohen kotiutusistutukset. Huomioitava on että, Siuruanjoki on yksi Iijoen suurimmista sivujoista. Sen vedenlaatua on pidetty liian huonona lohelle sekä taimenelle, mutta siinäkin on alunperin ollut lohta, taimenta,

siikaa sekä merkittävässä määrin nahkiaista. Siuruanjoen valuma-alue on osin sama kuin Kuiva- ja Simojoilla, ja näihin jokiin tunnetusti vaelluskaloja nousee kohtuullisia määriä. Siuruanjoen vedenlaatu ja vaelluskalojen siinä viihtyminen selvitetävä ensimmäisten toimenpiteiden joukossa. Siuruanjoki on merestä vain kahden voimalaitoksen, Raasakka ja Maalismaa, takana. Martimo-, ja Nauruajoki on koko mitaltaan kunnostettava taimenen kutualueeksi sekä aloitettava alkuperäisen taimenen poikasistutukset alueelle, sekä emokalojen ylisiirrot myös näihin kohteisiin.

Villilohi ry haluaa muistuttaa Siuruanjokeen laskevien Vitmaoja (FI61_416_001), Korpijoki (FI61_441_Y01) tyydyttävästä tilaluokituksesta sekä Säynäjäoja (FI61_491_Y01) välttävästä tilaluokituksesta. Iijoen keskijuoksulla sijaitsevien sivujokien: Panumanoja (FI 61_161_Y01), Kivarinjoki (FI61_141_Y01) ja Livojoen sivujoen Aintioja (FI61_541_Y01), Nuorunkajoki (FI61_560_Y01) tyydyttävästä tilaluokituksesta. Villilohi ry. lausuu, että näiden vesimuodostumien tila ei ole EU:n vesipuidedirektiivin edellyttämällä tasolla ja niiden laatuun on kiinnitettävä välitöntä huomiota asian saattamiseksi direktiivin edellyttämälle tasolle. Sivu-uomilla on tehtävä kunnostuksia vaelluskalojen kutemisen mahdollistamiseksi parantamalla vedenlaatua ja tekemällä kutualuekunnostuksia, kuten Panumanojalla on jo aloitettukin. Sivu-uomien vedenlaadulla on suurta merkitystä myös Iijoen pääuoman vedenlaadulle.

Kalastusjärjestelyt jokisuulla sekä padotulla osuudella

Kalastuksen uudelleenjärjestely jokisuulla on aloitettava välittömästi, nykyisen kaltainen kalastusjärjestely ei tue vaelluskalojen palauttamista jokeen. Verkkokalastusta on voimakkaasti rajoitettava, siksi kunnes vaelluskalakannat sekä nahkiainen on saatu palautettua koko jokiosuudelle ja kalakannat kestävät kalastusta. Alkuvaiheessa on rauhoitettava kokonaan rasvaevällinen lohi/taimen ja kaikki istukkaat on eväleikattava tunnistamisen mahdollistamiseksi. Vaelluskalojen palauttamisessa tulee ja kannattaa käyttää jokisuun kalastajien tietämystä ja osaamista niiltä osin, mitä tarvitaan ylisiirrettävien emokalojen osalta.

Kalatalousvelvoitteen muuttaminen

Villilohi ry vaatii, että kalaviranomaisen on käynnistettävä kalatalousvelvoitteen muutosprosessi kaikilla Suomen padoilla. Tavoitteena täytyy olla lupien muuttaminen määräaikaikaisiksi ja sisällöltään sellaisiksi, että vesipuidedirektiivin vaatimukset vaellusyhteydestä ja ekologisesta jatkumosta toteutuu. On avattava vaellusyhteys patojen ohi mereltä jokien kutualueille luonnonmukaisia ohitusuomia pitkin. On palautettava luonnollisesti lisääntyvät vaelluskalakannat kaikkiin padottuihin vesistöihin Suomessa sekä elvyttää niiden virtavesieliöstö. Kaikista vesistöistä erikseen mainitaan Kemijoen, Iijoen, Kymijoen, Pyhäjoen, Perhonjoen, Siikajoen, Kokemäenjoen, Lapuanjoen, Porvoonjoen, Kalajoen, Kyrönjoen, Loimijoen, Karvianjoen, Oulujoen, Kiehimäjoen, Paimionjoen, Vantaanjoen, Lieksanjoen,

Tengeliönjoen vesistöt sekä yhteistyössä Venäjän kanssa toteutettavista vesistöistä mainitaan erikseen Paatsjoen, Nuortti-Tuloman, Koutajoen, Vienan Kemin ja Koitajoen vesistöt.

Vesistömuodostuma Iijoen alaosaan (FI61_111_Y01) kohdistuvat muutokset

Iijoen alaosa on määritelty yhdeksi vesistömuodostumakseen. Villilohi ry. esittää, että kyseinen vesimuodostuma jaetaan pienempiin osiin seuraavasti:

1. Raasakan vesistömuodostuma. Raasakan säännöstelypadon yläpuolelta mereen rajoittuva alue.
2. Maalismaan vesistömuodostuma. Edellisen rajalta Maalismaan voimalaitoksen yläpuolelle Tuhkaniemeen.
3. Kierikin vesistömuodostuma. Tuhkaniemestä Kierikin voimalaitoksen yläpuolelle.
4. Pahkakosken vesistömuodostuma. Edellisestä Pahkakosken voimalaitoksen yläpuolelle, Piimäkoskeen.
5. Haapakosken vesistömuodostuma. Edellisestä Haapakosken voimalaitoksen yläpuolelle, Panuman suvantoon.

Villilohi ry. esittää, että näillä vesistömuodostumilla laaditaan kullekin omat toimenpidesuunnitelmansa, joilla edellytetään ekologisen jatkumon takaamista ja vaellusyhteyden toteuttamista. Jokaiseen vesistömuodostumaan on määritettävä ympäristövirtaama. Vesistömuodostumissa sijaitsevat vanhat jokiuomat on kunnostettava vaelluskalojen kutupaikoiksi ja niihin määritettävä riittävä ympäristövirtaus tämän mahdollistamiseksi.

Vesistömuodostumille on luvanhaltijan kustannuksella järjestettävä viranomaisen määrittelemä vedenlaatua tarkkaileva ja siitä raportoiva seuranta. Seuranta on liitettävä velvoittavana voimalaitoksen toimintalupiin.

Lopuksi

Villilohi ry vaatii, että Iijokeen on avattava mereltä latvavesien lisääntymisalueille ekologisen jatkumon takaava vaellusyhteys, jossa on jatkuva ja riittävä, lupaehtoihin kirjattu ekologinen ympäristövirtaama. Vaelluskalojen luontaisesti lisääntyvät kannat on palautettava. Voimalaitospadot on ohitettava luonnonmukaisilla, kaikille kaloille ja eliöille toimivilla ohitusuomilla ja voimalaitosten käytön mahdollistavat luvat on muutettava määräaikaikaisiksi. Koko vesistössä latvajokia ja rakennettuja osia myöten on toteutettava ennallistavia, elvytettäviä ja kompensoivia toimia elämän palauttamiseksi.

Iijoen vesienhoitosuunnitelmaan 2022-2027 ja sen toimenpideohjelmaan on tehtävä tästä kirjaukset.

Rovaniemellä 12.5.2021

Juha Kellokumpu
Hallituksen jäsen

Sami Myllymäki
Sihteeri

Veikko Rantala
2. varapuheenjohtaja

Mika Flöjt
Hallituksen jäsen